

AKP bakom kvinnoreformer

Bitte Hammargren Svenska Dagbladet
July 20, 2007

De största reformerna för kvinnors rättigheter sedan 1920-talet har genomförts under AK-partiets fem år vid makten. Turkiets sekulära grundvalar har, trots farhågorna, inte rubbats under det islamiska och socialkonservativa partiets styre.

I porten till en byggnad på det privatägda Bilkentuniversitetet pressar två unga kvinnor ned några tygskynken i sina handväskor: det är islamiska sjalar som de har tagit av innan de går in i universitetsbyggnaden.

En av de unga studenterna tar trots sommarhettan på sig en stickad mössa, medan hennes generade kamrat låter håret falla fritt över sin vida kappa.

Sådana scener, som under de pågående sommarkurserna på Bilkent, utspelas dagligen på högskolor i Turkiet, och då särskilt på de statliga universiteterna. På det privata Bilkent gäller inte det förbud mot islamisk huvudduk som iaktas på statliga institutioner.

Men sjalförbudet i Turkiet är så starkt att det ändå ställer framma muslimska kvinnor som vill täcka sitt hår inför två, eller möjligen tre, alternativ: att antingen kasta sjalen och kompromissa med sitt samvete eller avstå från högre utbildning. En tredje utväg är att studera utomlands eller försöka stå ut med att vara avvikande på de privata universitet som accepterar kvinnor med türban.

Av de kanske 10000 studenterna på Bilkent är det nog bara ett tiotal kvinnor som bär huvudduk. Bilkent har liberala ideal, säger professor Duygu Sezer, statsvetare och expert på internationell politik.

Enligt uppskattningar bär 55 procent av de vuxna kvinnorna i Turkiet huvudduk. Men för det sekulära etablissemanget är sjalfrågan så laddad att de inte tänker rucka på förbudet – det visar vårens kamp om presidentvalet.

Följden är att troende män som tänker som jag får gå på universitet, medan likasinnade kvinnor diskrimineras, säger en upprörd Ayşe Sözen, partifunktionär för det regerande AK-partiet (Rättvis- och utvecklingspartiet, även kallat AKP) vilket har sina rötter i islam.

Hon hade turen att ta sin fil kand innan sjalförbudet slog igenom på universiteterna i slutet av 1990-talet. 1997 blev islamisten Necmettin Erbakan premiärminister i en koalitionsregering. Det triggade militären, som ser sig som försvarare av den sekulära republiken, att ingripa i vad som kallats "den postmoderna statskuppen" i Turkiet – till skillnad från de blodigare militärkupperna 1960, 1971 och 1980.

Efter militärens ingripande mot Erbakan kom sjalförbudet på universiteterna, säger Ayşe Sözen som täcker sitt hår, men vars kjollängd skulle få moralpolisen i Iran att ingripa om hon reste dit.

I den turkiska debatten görs ofta den islamiska huvudduken till en huvudsak. Men motståndarna hävdar att det är viktigare att se vad en människa har inne i huvudet och att sjalen inte behöver vara uttryck för politisk islam utan snarare för personlig tro och identitet. Färre än tio procent av medborgarna är för sharialagar, visar attitydundersökningar.

Stenhårda kommunister får studera på universiteterna och bära t-tröjor med Che Guevara, men inte flickor med huvudduk. Är det rättvisa? undrar Ayşe Sözen som ska doktorera i statskunskap.

Skulle hon gifta sig är ett villkor att hon kan fortsätta arbeta, säger hon.

Den som borrar i frågor om makt, könsordning och islam hittar inga exempel på att AK-partiet under sina fem år vid makten skulle ha rubbat den sekulära republikens grundvalar. Tvärtom understryker tankesmedjan ESI (European Stability Initiative) i studien "Sex and Power in Turkey" att det under AK-partiets regeringsperiod har gjorts fler reformer för jämställdhet än någon gång sedan polygami förbjöds på 1920-talet.

Män och kvinnor har nu lika rättigheter enligt den civil-lag som föreskriver att "staten är skyldig att vidta alla nödvändiga åtgärder för att förverkliga jämställdhet mellan könen". Genom reformerna i strafflagen 2004 har för första gången i Turkiets historia kvinnors sexualitet blivit en fråga om individuella rättigheter istället för familjeheder. Borta är den tidigare strafflösheten för hedersmord liksom tidigare friande av våldtäktsmän som erbjöd sig att gifta sig med sina offer. Våldtäkt inom äktenskapet har kriminaliserats.

Tayyip Erdogan försökte visserligen kasta in en paragraf om att straffbelägga otrohet för gifta, där såväl otrogna män som kvinnor skulle riskera fängelsestraff. Men han backade från förslaget efter kraftiga protester från både den turkiska kvinnorörelsen och EU.

Ayşe Sözen tycker dock att Erdogans förslag om likvärdiga straffsatser för gifta otrogna män respektive kvinnor hade varit en mer kvinnovänlig lag än dagens praxis "där samhället ser genom fingrarna med manlig otrohet", medan gifta kvinnor som vänstrar blir stigmatiserade.

Varför ska alltid västliga värderingar användas som måttstock här? undrar partifunktionären Ayşe Sözen.